

Asia: VN/17651/2021

Lainsäädännön jälkiarvioinnin kehittäminen valtioneuvostossa

1. Jälkiarvioitavat lainsäädäntöhankkeet

Tulisiko kaikista lainsäädäntöhankkeista tehdä jälkiarviointi? Perustele.

kyllä

Jos jälkiarviointi toteutettaisiin vain osasta lainsäädäntöhankkeita, millaisin kriteerein jälkiarvioitavat lainsäädäntöhankkeet tulisi valita?

Lähtökohtaisesti jälkiarvioinnin tekemiseen tulisi valmistautua kaikkien lainsäädäntöhankkeiden osalta. Lainsäädäntöhankkeet voivat kuitenkin olla hyvin erityyppisiä, jolloin jälkiarvioinnin tekemisestä voidaan kuitenkin luopua esimerkiksi täysin teknisluontoisten (viittaussäännökset, pykälänumerointi, säännösten koostaminen yhteen eri säädöksistä esimerkiksi). Eräissä tilanteissa saattaa kuitenkin olla tarpeen jälkiarvioida myös teknisluontoisia lainsäädäntöhankkeita esimerkiksi sen selvittämiseksi, että onko uudistuksella edistetty esimerkiksi säädösten selkeyttä yleisesti. Näin ollen jälkiarvioinnin tarpeellisuus tulisi aina erikseen arvioida ja todeta perusteet jälkiarvioinnin tarpeellisuudelle tai tarpeettomuudelle. Kriteereitä jälkiarvioinnin suorittamiseksi voidaan täsmentää tarvittaessa tarkemmilla ministeriöiden soveltamisohjeilla ja yksittäisen lainsäädäntöhankkeen valmisteluvaiheessa laaditulla jälkiarviointisuunnitelmalla. Usein jo lainsäädännön valmisteluvaiheessa on valmistelutyöryhmän jäsenillä perusteltuja näkemyksiä jälkiarvioinnin toteuttamistavoista. Jälkiarvioinnin tulisi sisältää myös tavoitteiden saavuttamisen arviointia, mikä tarkoittaa käytännössä tavoitteiden asettamisen edellytystä lainsäädännön valmisteluvaiheessa

Tulisiko lainsäädännön jälkiarviointia tehdä säädöksittäin vai laajempina kokonaisuuksia? Perustele.

laajempina kokonaisuuksina [Lainsäädännön uudistamista tapahtuu laajojen lakikokonaisuuksien, yksityiskohtaisten hallitusohjelmakirjausten ja yksittäisten ongelmien korjaamistarpeen vuoksi pääosin osittaisuudistuksin. Samaa lakia voidaan vuosikymmenien ajan uudistaa lukuisilla osittaisuudistuksilla, jolloin jälkiarviointi kunkin yksittäisen lakimuutoksen merkityksestä ei välttämättä anna luotettavaa kuvaa lain kokonaistoimivuudesta. Jälkiarvioinnin tulee siis kohdistua paitsi viimeisimmän uudistuksen vaikutuksiin niin myös aikaisempien osittaisuudistusten vaikutuksiin säädöksen tarkoitus huomioiden. Edelleen jälkiarvioinnissa on tärkeää huomata, että yksittäiset lait ja säädökset muodostavat vain osan tietyn lainsäädäntösektorin kokonaisvaikutuksesta esimerkiksi yksittäisen kansalaisen oikeusasemaan. Esimerkiksi kansalaisten mahdollisuuteen saavuttaa riittävä

toimeentulo vaikuttaa lainsäädäntö työajoista aina irtisanomissuojaan sekä viime kädessä mahdollisuus toimeentuloturvaan.]

Pitäisikö jälkiarvioinnin tekemistä suunnitella jo lain laadintavaiheessa? Miten?

Jälkiarvioinnin tekemistä tulee suunnitella jo lain laadintavaiheessa. Jälkiarvioinnin onnistumiseen vaikuttaa erityisesti muutoksesta saatavien tietojen saatavuus, joten jo lainsäädännön valmisteluvaiheessa tulee selvittää, miten ja kuinka kattavasti on mahdollista saada tietoja säädösmuutoksen erilaisista vaikutuksista. Jälkiarvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja sen suorittamisen vastuutahot tulee olla selvillä ja riittävästi resursoitua sekä ammattitaitoinen. Lisääntyvä kehitys, jossa lainsäädännön jälkiarviointia ulkoistetaan esim. tutkimuslaitoksille ja konsulttiyrityksille tulee ottaa huomioon jälkiarviointia koskevissa säädöksissä siten, että varmistetaan eri toimijoiden riittävä osaaminen ja riippumattomuus. Lainsäädännön jälkiarviointiin tulee olla mahdollisuus osallistua myös sitä valmistelleiden tahojen, joilla on usein mahdollisuus saada tietoa säädösmuutosten vaikutuksista, kuten työmarkkinajärjestöillä työpaikka- ja työntekijätasolla.

2. Jälkiarviointien resursointi ja toteutus

Miten jälkiarvioinnit tulisi rahoittaa ja resursoida?

Jälkiarviointien suorittaminen tulee varmistaa osana ministeriöiden riittäviä toimintamenoja suunnitelmallisesti. Jos jälkiarviointien suorittamiseen ei ole etukäteen riittävästi resursoitu riittäviä henkilöstö- ja budjettiresursseja on suuri vaara, että asianmukainen jälkiarviointi voi jäädä suorittamatta esimerkiksi sen hetkisten ajankohtaisten ja henkilöstöä vaativien lainsäädäntöhankkeiden vuoksi.

Miten jälkiarviointeja tulisi toteuttaa?

Jälkiarviointien suorittaminen tulisi olla etukäteen suunniteltua siten, että siihen on varattu asianmukaiset henkilöstö- ja budjettiresurssit. Jälkiarvioinnin toteuttaminen tulisi olla tarkasti vastuutettua ministeriötasolla osastoittain ja/tai virkamiesnimikkeittäin. Lainsäädäntöhankkeiden ollessa yhä useammin usean ministeriön lainsäädäntösektoreita koskevaa säädösvalmistelua tulee jälkiarvioinnin toteuttamisessa huolehtia myös yli ministeriörajojen menevästä yhteistyöstä. Säädösmuutosten toimivuudesta on mahdollista saada tietoa viranomaisten suorittaman neuvonta- ja valvontatoimen lisäksi myös erilaisilta sidosryhmiltä kuten tutkimuslaitoksilta, yliopistoilta sekä kansalaisjärjestöiltä, joiden tietämystä tulisi hyödyntää nykyistä laajemmin. Säädösvaikutukset ovat usein myös kansainvälisiä ja niiden heijastukset ulottuvat yli valtiorajojen, joten jälkiarviointia tulee toteuttaa tarvittavilta osin kansainvälisesti ja EU-tasolla.

Miten varmistetaan jälkiarviointien laatu?

Laadunvarmistuksen osalta keskeistä on jälkiarvioinnin riittävien henkilö- ja budjettivarojen riittävyden varmistaminen. Jälkiarvioinnin laadun varmistamiseksi on olemassa vakiintuneita tutkimuksellisia menettelymalleja, joita on varsin hyvin tuotu esille tämän lausuntopyyntöön taustamateriaalissa. Jälkiarvioinnin laatua tulee myös tarkastella ja arvioida yleisesti ja säädöshankkeittain tarvittavilta osin.

Miten voitaisiin lisätä yhteistyötä tutkijoiden ja tutkimuslaitosten kanssa lainsäädännön jälkiarvioinnissa?

Tutkijoiden ja tutkimuslaitosten kanssa suoritettavaa yhteistyötä voidaan tukea riittävällä resurssoinnilla ko. tahoilla ja yhdessä ministeriöiden kanssa suoritettavassa käytännön yhteistyössä. Ko. tahojen valmiutta voidaan myös lisätä kehittämällä keskustelua ja tiedonvaihtoa lainsäädäntöhankkeiden vaikutusten osalta, perustamalla seurantaryhmiä ja muita verkostoja.

3. Jälkiarviointien koordinointi

Tulisiko jälkiarviointien tekemistä koordinoida valtioneuvostossa? Perustele.

kyllä [Valtioneuvosto on keskeisimpänä tahona paras koordinoititaho, joka viime kädessä myös vastaa säädösvalmistelun kokonaisuudesta]

Miten mahdollinen koordinointi tulisi toteuttaa? Perustele.

ministeriöiden välisenä yhteistyönä [Ministeriöiden välisenä yhteistyönä lähtökohdiltaan, johon tulee kiinteästi liittää esim. yhteistyö arviointineuvoston ja keskeisten tutkimuslaitokset/yliopistot.]

Millaisia tehtäviä koordinaatioon tulisi sisällyttää?

Koordinaatioon tulee sisällyttää ensinnäkin riittävien toimintaresurssien varmistaminen, mikä tarkoittaa jatkuvaa jälkiseurannan toimivuuden seurantaa. Koordinaation tavoitteena tulee olla jälkiarvioinnin yleisen toimintamallin ja tavoitteiden asettaminen, joiden toteutumista seurataan säännöllisesti ja kehitetään tarvittaessa.

4. Jälkiarviointien hyödyntäminen ja avoimuus

Miten varmistetaan jälkiarviointien hyödyntäminen?

Jälkiarviointien tulisi olla julkisia ja niiden asianmukaisuutta tulisi arvioida säännöllisesti tieteellisin menetelmin. Jälkiarviointiin tulee kytkeä kiinteästi mukaan valmistelun sidosryhmät mahdollisten tarpeellisten jatkotoimenpiteiden arvioimiseksi tai säädösten kehittämiseksi.

Miten varmistetaan jälkiarviointien avoimuus ja läpinäkyvyys?

Julkaisemalla arvioinnin kaikkien saatavilla olevista palveluista kokonaisuudessaan.

Tarvitaanko erityinen internet-sivusto, jossa informoidaan jälkiarvioinneista? Perustele.

kyllä [Osaksi lainsäädännön muuta kokonaisvalmisteluaineistoa]

Mitä tällaisen sivuston tulisi sisältää?

suunnitellut jälkiarvioinnit

Onko joitain muuta mitä jälkiarviointien kehittämisessä tulisi huomioida?

Sivuston tulisi sisältää myös tehdyt jälkiarvioinnit.

Latvatalo Eveliina
SAK ry - Työehdot-osasto päälakimies Timo Koskinen